

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Del 2. Ämnes- och ämnesdidaktiska studier

Lärosäte: Högskolan Borås

Yrkesexamen: Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7-9 i undervisningsämnet **svenska**

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

I arbetet med att ta fram en lärartabell har vi valt att begränsa oss till att redovisa personer som har minst 2% av sin tjänst knuten till ämneslärarprogrammet under 2018. Totalt blir det 14 personer i UVK och svenska (3 docenter, 5 lektorer och 6 adjunkter). Som framgår av lärartabellen (bilagd) har ämneslärarprogrammet med inriktning mot årskurs 7 till 9 en stabil personalgrupp som gör en stor del av sin tjänst inom programmet. Under höstterminen 2018 samläser studenter från termin 3 med studenter från termin 5, innebärande att svenskkursen CSVE30 inte erbjuds under innevarande termin. Detta påverkar tabellen över undervisande personal. I normalfallet har en lektor i litteraturvetenskap och en adjunkt i svenska en avsevärt högre del av sin tjänst inom programmet.

I ämneslärarprogrammet bidrar disputerad personal, tillika seniora forskare, som handledare och examinatorer i samband med examensarbeten. Vissa av dessa, exempelvis en professor i pedagogiskt arbete, har endast en liten del av sin tjänst i programmet och syns därför inte i tabellen. Examensarbete i, som skrivs i svenskämnet didaktik, handleds av en docent i pedagogiskt arbete som även är disputerad i svenskämnet didaktik. Eftersom kvantitativ metod används i dessa arbeten handleder även en docent med kvantitativt forskningsintresse.

Vid Högskolan i Borås ingår VFU som en helt integrerad del av såväl ämneskurser som UVK-kurser, vilket innebär att specifika insatser kopplade till VFU inte kan synliggöras i tabellen, med undantag för två

adjunkter som arbetar i sektionens VFU-team. Förutom samarbete med externa samordnare kring placeringar av studenter, arbetar de med kursutveckling tillsammans med kurslag samt information till och samtal med studenter.

För tillsvidareanställning för lärare krävs Högskolepedagogisk grundkurs om 15 hp och sådan utbildning, liksom annan kompetensutveckling, erbjuds av Sektionen för pedagogisk utveckling och forskning. Hos denna erbjuds också annan högskolepedagogisk kompetensutveckling i form av kortare workshoppar, seminarier och högskolepedagogisk konsultation. I grunden har samtliga lärare/forskare vid Högskolan i Borås i enlighet med arbetstidsavtalet 10% kompetensutvecklingstid i tjänsten. Disputerad personal har dessutom minst 10% internfinansierad forskning. Personalens kompetensbehov följs systematiskt upp genom utvecklingssamtal som genomförs av närmaste chef en gång per år. Riktade insatser genom utökad tid för internfinansierad forskning genomförs exempelvis för docentmeritering.

Lärarsituationen är i dagsläget förhållandevis god men en utmaning är det framtida försörjningsläget, beroende på konkurrens från kommunal verksamhet och andra lärosäten samt kommande pensionsavgångar. Pensionsavgångar planeras dock i god tid tillsammans med närmaste chef, så att möjligheter öppnas för nyrekrytering, då tjänstetillsättningsprocessen ofta är långsam. Det är svårt att konkurrera om disputerad personal, bland annat på grund av att vi saknar forskarutbildning. En forskarskola i pedagogiskt arbete utvecklas därför för närvarande i samarbete med Högskolan i Dalarna. Syftet är både att öka vår attraktionskraft för forskare och att vidareutveckla lärarutbildningarna. Forskarskolan startar 2019 och är ett viktigt steg på vägen mot en komplett akademisk miljö. En nyligen genomförd rekrytering av en docent i svenska språket är en förstärkning inom svenskämnet.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Utbildningsmiljön för studenter och personal på ämneslärarutbildningen vid Högskolan i Borås beskrivs mer övergripande i självvärderingens del 1. I nedanstående beskrivning redogörs för de delar av utbildningsmiljön som specifikt kan relateras till de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna i svenskämnet.

På Högskolan i Borås finns en närhet till och ett nära samarbete mellan de lärare och forskare som undervisar i svensk kurserna och de som undervisar i övriga kurser och ämnen som ingår i utbildningen eller forskar inom dessa ämnen. Vi ser detta som en styrka då vi därigenom har kunskap om såväl forskande personals som adjunkters olika kompetenser. Vi har möjlighet att i svensk kurserna använda personal från andra ämnen än specifikt svenskämnet. Exempelvis undervisar en lektor i engelska med inriktning mot litteraturvetenskap även i kurser inom svenskämnet, främst gällande engelskspråkig litteratur och litteraturanalys. Vi menar att denna närhet ökar möjligheterna för studenterna att se utbildningen som en sammanhållen helhet och också förbereder dem för kommande arbete i en verksamhet som ska vila på såväl vetenskaplig grund som beprövad erfarenhet. Närheten bidrar också till att undervisande personal har kännedom om kursplanerna för övriga ämnen och kurser som ingår i utbildningen. På så sätt och även genom programutvecklingsgrupper ökar förutsättningarna för ett nära samarbete mellan utbildning och forskning och för en progression mellan programmets kurser.

Vi har även nära till och goda möjligheter till samarbete med Sektionen för pedagogisk utveckling och forskning (PUF) samt med Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap (BoI). Denna närhet ger möjlighet att i undervisningen föra in specifik kompetens, exempelvis genom att personal med bibliotekarieutbildning föreläser om skolbibliotekets roll. Forskare från PUF ingår i våra kurslag och kommer också in som föreläsare för att presentera pågående eller nyligen avslutad forskning. I del 1 har organisationen avseende forskningsgrupper och dessas inriktning beskrivits. Till de vetenskapliga seminarierna och till forskningsgrupperna inbjuds all personal, vilket också ökar förutsättningarna för ett nära samband mellan forskning och utbildning. För ämneslärarutbildningen är den ämnesdidaktiskt inriktade forskningen i forskningsgruppen RCIW (se del 1) betydelsefull. En av gruppens tre övergripande frågor är: *Vilken ämnesdidaktisk problematik relaterar till ökad social rättvisa, en inkluderande utbildning och praktiska forskning?* Genom gruppens forskningsprojekt och genom att forskare engageras i kurserna finns möjlighet att på olika sätt synliggöra ämnesdidaktisk forskning för studenterna. I forskningsgruppen skapas också möjligheter för undervisande adjunkter att delta i pågående forskningsprojekt samt ta del av ämnesdidaktisk forskning och dess resultat. För studenterna kan möjligheter finnas att ingå i forskningsmiljön, exempelvis genom att examensarbeten kan kopplas till forskningsgruppernas verksamhet.

Många av de lärare som undervisar i svenskämnet är själva utbildade ämneslärare och har en lång och i flera fall näraliggande erfarenhet av undervisning, vilket av studenterna ofta beskrivs som positivt. Ämnesdidaktiska moment är väl integrerade i kurserna och relateras till ämnesdidaktisk forskning synliggjord i exempelvis vetenskapliga artiklar. I kursplanernas litteraturlistor finns en skrivning om att lärare kan lägga till aktuella vetenskapliga artiklar, vilket ofta sker. I kurslaget för en av svenskkurserna ingår även gästlärare från Göteborgs Universitet med specifik kompetens, exempelvis i moment om film och filmdidaktik.

Examensarbeten som skrivs i svenskämnet handleds och examineras av disputerad personal. En svårighet har ibland varit att hitta handledare med specifik kompetens inom det område som studenten valt att skriva om. Examensarbetena och arbetet med dessa beskrivs närmare längre fram i självvärderingen.

När det gäller utbildningsmiljön för blivande ämneslärare i svenska kan även nämnas att Högskolan i Borås vårterminen 2020 ska starta en magisterutbildning i litteraturpedagogik. En professor i pedagogiskt arbete med inriktning mot litteraturpedagogik kommer att rekryteras och till programmet knyts personal från såväl lärarutbildningarna som PUF och BoI. Vår förhoppning är att denna utbildning ska locka studenter från ämneslärarprogrammet att studera vidare och att den också kommer att bidra med ytterligare möjligheter att knyta samman forskning och utbildning. Programmet ger också utökade möjligheter till samverkan mellan sektionerna, vilket vi menar kommer att gynna ämneslärarutbildningen och undervisningen i ämnet svenska.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. För ämneslärarexamen med **inriktning mot arbete i årskurs 7–9** ska studenten
- visa sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inbegripet såväl överblick över ämnesstudiernas huvudområde som fördjupade kunskaper inom vissa delar av detta område och insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete.

I ämneslärarutbildningen vid Högskolan i Borås integreras och samverkar ämneskunskaper med ämnesdidaktik och metodik och också med verksamhetsförlagd utbildning, VFU. Examensmål 1 och 4 och i vissa fall även examensmål 5 fogas ofta samman i kurserna, vilket synliggörs i lärandemål och uppgifter. Studenterna blir härigenom väl förberedda inför sin kommande yrkesutövning. Kraven på fördjupade kunskaper, analysförmåga och självständighet ökar genom hela utbildningen, vilket exemplifieras nedan. I programmet undervisar ett flertal lärare som själva forskar inom aktuellt undervisningsområde och därigenom bidrar med insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete (se bifogad lärartabell).

Utöver i svenskkurserna ingår även i UVK (se del 1) inslag som kan relateras till svenskämnet. Exempelvis möter studenterna i föreläsningar och tillhörande seminarium om barns språkutveckling grammatiska begrepp som återkommer och fördjupas i den första svenskkursen (CSVE20) i termin 2. Ytterligare inslag i UVK med relevans för svenskämnet behandlar exempelvis flerspråkighet och akademiskt skrivande.

I den första svenskkursen ges inledningsvis en överblick över svenskämnet och dess innehåll. Kursen har till stora delar ett språkligt fokus, vilket synliggörs genom de olika delkursernas rubriker. Delkurserna är *Svenskämnets villkor, Språkets egenskaper och funktioner I och II, Muntlig och skriftlig framställning och Kunskaper i och om språket i ett didaktiskt perspektiv*. I kursen och dess delkurser finns utöver fokus på ämneskunskaper också ett tydligt ämnesdidaktiskt innehåll. Det finns även en progressionstanke mellan de olika delkurserna. Exempel på hur delkurserna hänger samman och hur högre krav successivt ställs på studenterna är de båda delkurserna *Språket och dess funktioner I och II*. Den ämneskunskap och de begrepp som studenterna tillägnat sig i den första delkursen utgör en grund för den andra, där även det funktionella perspektivet på grammatik är mer framträdande. Den första delkursen har fokus på språkets beståndsdelar och hur dessa bildar större enheter, vilket synliggörs exempelvis genom lärandemål som "redogöra för svenska språkets morfologiska egenskaper" och "redogöra för ordförrådets indelning i ordklasser, samt reflektera över respektive ordklass funktion i språket". I den andra delkursen fördjupas kunskaperna och tyngdpunkten ligger på språkets syntax. Ett lärandemål i denna delkurs är "redogöra för svenska språkets syntaktiska egenskaper". Delkursen har även ett språksociologiskt perspektiv, synliggjort i lärandemålet "redogöra för språkliga variationer ur ett språksociologiskt perspektiv". Undervisningen i dessa två delkurser består av en kombination av föreläsningar och workshoppar där studenterna arbetar tillsammans med övningar och diskussionsfrågor. Exempel på en diskussionsfråga är: varför finns det skillnader i hur olika språkforskare delar in exempelvis ordklasser? Studenterna får även träna på att omsätta sina kunskaper i det praktiska arbetet genom att analysera texter och elevtexter, vilket sker i större utsträckning i den andra delkursen. Både delkurserna examineras genom salstentamen där

studenterna bland annat redogör för och beskriver språkets funktioner på olika nivåer. Exempel på en tentamensfråga är "Ett ord kan betraktas utifrån olika perspektiv såsom fonologiskt, morfologiskt, semantiskt och pragmatiskt. Analysera och diskutera ett valfritt ord utifrån minst tre av de ovanstående perspektiven. Vilken nytta kan man ha av denna kunskap?" (Språkkunskap A).

I delkursen *Kunskaper i och om språket i ett didaktiskt perspektiv* är ett lärandemål utgående från aktuellt examensmål att "definiera och använda forskningsbaserade begrepp relaterade till elevers läsförmåga". Undervisningen sker i form av föreläsningar och workshoppar och kurslitteraturen består till viss del av aktuella vetenskapliga artiklar, exempelvis en artikel av Liberg, af Geijerstam, Folkeryd, Bremholm och Hallsson (2012) om begreppet textrörlighet samt en artikel av Varga (2016) om frågan som didaktiskt verktyg. I undervisningen ingår att studenterna under ledning av lärare och också självständigt genomför korta textsamtal utifrån olika modeller och i relation till ovan nämnda begrepp. Lärandemålet examineras i en salstentamen om svenskämnets didaktik, där studenten bland annat förväntas definiera ett antal begrepp samt använda korrekta begrepp för att beskriva och med utgångspunkt i en kortare skönlitterär text diskutera hur olika former av samtalsfrågor i textsamtal kan bidra till att utveckla elevers textrörlighet. Exempel på en fråga är "Langer (2017) beskriver fem olika faser i arbetet med att bygga det hon benämner förställningsvärldar. Förklara vad fas tre, *återkopplingsfasen*, innebär samt formulera en samtalsfråga till denna fas".

Studenternas kunskaper fördjupas under den andra inriktningsterminen i svenska (CSVE30) och kraven på självständighet ökar. Terminens kurs har fokus på litteratur och läsning, men vidareutvecklar och fördjupar också inslag från termin 2. Genom hela kursen relateras läsning och analys av skönlitterära verk från olika epoker och genrer till ämnesdidaktik och metodik. Kursen består av tre delkurser samt en veckas VFU och fältdagar. VFU tillkom hösten 2018 efter diskussion i kurslaget och utifrån studentutvärderingar, vilka bland annat synliggjorde ett behov att omsätta kunskaper om teorier om litteratur och läsning och om modeller för läsundervisning till praktiska sammanhang. VFU-veckan fördes över från den första svenskkursen (CSVE20) där det tidigare ingick tre veckors VFU. Att flytta en vecka så att VFU ingår i alla svenskkurser motiveras med att utbildningen därigenom får en tydlig professionsanknytning, vilket kan kopplas till högskolans motto *Vetenskap för profession*. I samband med den revidering som då gjordes tillkom också något fler ämnesdidaktiska och metodiska inslag, vilka huvudsakligen beskrivs och exemplifieras under mål 4. Delkurserna i termin 3 är *Från runor till rap*, *Litteratur för unga* samt *Film och filmdidaktik*. Sedan ett par år finns under denna termin också ett samarbete med undervisande personal från Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, exempelvis genom ett uppskattat "bokprat" i delkursen *Litteratur för unga*.

I den första delkursen, *Från runor till rap*, ges en litteraturhistorisk överblick över olika genrer men det ställs också successivt ökande krav på exempelvis fördjupad analys av enskilda verk och författarskap. Exempel på lärandemål som i denna delkurs strävar mot aktuellt examensmål är "redovisa kunskaper om skönlitteraturens utveckling i historiska perioder, genrer och stilar, kopplade till allmän historia och idé- och kulturhistoria från forntiden till modern tid samt diskutera denna utifrån historiska, ideologiska och estetiska perspektiv". Undervisningen består av föreläsningar och seminarier och av ett teaterbesök. Målet examineras huvudsakligen genom en individuell skriven salstentamen. Exempel på frågor utgående från lärandemålet är "Presentera och jämför epokerna upplysningen och romantiken. Belys ditt resonemang med läst litteratur".

I delkursen *Litteratur för unga* studeras och problematiseras den moderna barn- och ungdomsbokens framväxt och denna delkurs utvecklar kunskaper från CSVE20, exempelvis gällande textrörlighet, litteracitet och modeller för textsamtal. I delkursen förväntas studenterna även tillämpa sina kunskaper om litteraturanalys från delkurs 1. Målet inom kunskap och förståelse är i denna delkurs att "redovisa kunskaper om den moderna barn- och ungdomsbokens framväxt utifrån historiska, ideologiska, estetiska, berättartekniska och didaktiska perspektiv". Undervisningen består av föreläsningar där det även ingår olika former av workshoppar, exempelvis i form av textsamtal och planering för undervisning. Lärandemålet examineras genom en individuell skriftlig inlämning, där studenten i samband med en

didaktisk planering utgående från ett ungdomslitterärt verk, till exempel *Den utvalde* Av Lois Lowry eller *Pojkarna* av Jessica Schiefauer, också ska behandla textens barn- och ungdomslitterära sammanhang.

I den sista delkursen, *Film och filmdidaktik*, behandlas och problematiseras film som en del i ett multimodalt svenskämne och delkursen knyter exempelvis genom val av filmer an till och fördjupar inslag från föregående delkurser samt från CSVE20. Exempel på en film som tas upp i kursen är *Pojkarna*, som bygger på Schiefauers roman. Exempel på lärandemål som i denna delkurs strävar mot aktuellt examensmål är "redogöra för hur filmens komponenter samspelar för att förmedla ett budskap eller upplevelse". Undervisningen, som bland annat utgår från Malena Janssons *Introduktion till filmpedagogik. Vita duken som svarta tavlan (2016)*, sker dels i form av föreläsningar, dels genom praktiska workshoppar. I denna delkurs ingår en gästföreläsning av en lektor i filmisk gestaltning. Lärandemålet examineras i en individuell skriftlig inlämningsuppgift, som i likhet med uppgiften i delkurs 2 också innefattar de flesta övriga mål för delkursen. Kunskaper från delkursen vidareutvecklas och fördjupas i den sista svensk kursen CSVE90.

Den sista svenskämneskursen (CSVE90) ges termin nio på avancerad nivå och består i likhet med övriga svensk kurser av delkurser. I kursen ingår i likhet med i de båda andra kurserna VFU. I kursen förväntas studenten kunna relatera till och använda kunskaper från tidigare terminer, samtidigt som kursen ger fördjupade kunskaper och ställer högre krav på självständighet och analysförmåga. I lärandemålen för det aktuella examensmålet synliggörs hur det i CSVE90 läggs stor vikt vid att knyta an till såväl ämnesteorietik som ämnesdidaktisk forskning. Kursen ges före det sista examensarbetet och förbereder studenten inför Examensarbete II, oberoende av om detta skrivs inom svenskämnet eller inom något av utbildningens båda andra ämnen.

I den första delkursen, *Berättande i olika medier*, ges möjlighet att problematisera textbegreppet utifrån ett intermedialt perspektiv i ett didaktiskt sammanhang. Det lärandemål som i denna delkurs relateras till aktuellt examensmål är "redogöra för central begreppsbyggnad i intermedialitetsforskningen". Här fördjupas kunskaper från de första svensk kurserna, där inslag om multimodalitet ingår i två av delkurserna. Undervisning utifrån ovanstående lärandemål genomförs dels i form av föreläsningar, där intermedialitetsbegreppen presenteras och diskuteras, dels i form av seminarier och workshoppar, där begreppen prövas i analys av olika former av medieprodukter. I kursens avslutande examinationsuppgift, en lärapport, ska studenten kunna redogöra för centrala intermedialitetsbegrepp genom att lyfta fram minst fyra distinkt olika medieprodukter och beskriva dessa i deras karaktär av mediekomplex. Vad gäller detta lärandemål formuleras ett betygskriterium för betyget Godkänd så här: "Du tillämpar begrepp från intermedialitetsforskningen".

Även i den andra delkursen, *Vetenskapliga perspektiv på svenskämnets didaktik*, är studenternas begreppsförståelse och begreppsanvändning central, vilket synliggörs genom lärandemålet för kunskap och förståelse: "Redogöra för centrala begrepp inom ämnesdidaktisk forskning med inriktning mot svenskämnet". Under en föreläsning introduceras begrepp som betecknar olika typer av pedagogiska praktiker/diskurser, hämtade från Basil Bernsteins pedagogiska teori (Bernstein, 1990). Dessa är till exempel *konservativ*, *progressiv* och *radikal pedagogik*. Diskursbegreppen realiseras under föreläsningen också i relation till svenskämnets innehåll på så sätt att fenomen som exempelvis 'självexpressiv läsning' representerar *progressiv pedagogik* och fenomen som "the three Rs; reading, writing, arithmetic" representerar *konservativ pedagogik*. Begreppen appliceras, och betydelsen av dem bekräfts, genom gemensam analys på ett avsnitt av TV-serien *Klass 9A* där svenskundervisning pågår. I en anslutande föreläsning behandlas begrepp som en *progressiv* respektive *konservativ undervisning* ytterligare och appliceras på ytterligare fiktiva eller dokumentära undervisningsexempel (*Harry Potter*, *Döda poeters sällskap*, *Simsons*). Studenterna instrueras att i examinationsuppgiften välja en fiktiv eller dokumentär undervisningssekvens och analysera undervisningen i densamma. Studenterna ska ta stöd i föreläsningarna samt av texter presenterade i undervisningen, exempelvis förslag på tidskrifter där ämnesdidaktiska begrepp kan hämtas till examinationsuppgiften.

Studenterna möter genom hela utbildningen forskare med olika inriktning och ges möjlighet att ta del av och diskutera forskning i relation till såväl ämne som kommande yrkesutövning. Successivt ska studenterna alltmer självständigt söka och använda relevant forskning i relation till olika inslag utbildningen, vilket förbereder inför examensarbetena och ger möjlighet att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt. Vi arbetar kontinuerligt med att stärka och synliggöra progressionen inom ämnet, så att denna tydligt uppfattas av studenterna. Detta sker exempelvis i samband med revidering av kursplaner och i samband med kursplaneringsmöten och kursintroduktioner med studenter, där mål och examinationsuppgifter diskuteras.

Sammanfattningsvis kan konstateras att svenskämnet har ett omfattande innehåll som ska rymmas inom relativt få poäng. Kurslagen diskuterar kontinuerligt balansgången mellan ett ämnesteoretiskt djup och en bredd i studenternas kunskaper. Att ämneskunskaper, ämnesdidaktik, metodik och i de flesta fall även VFU ingår i alla kurser ser vi som en styrka.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

2. *Visa fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen.*

I del 1 har beskrivits hur studenten i de olika kurserna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan möter inslag och lärandemål relaterade till aktuellt examensmål. I del 1 har vidare beskrivits hur det genom programmet finns en vetenskaplig progression för att stödja studentens utveckling av kunskap om och förståelse för vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder. Likaså har beskrivits hur studenten ges möjlighet att visa kunskap om och förståelse för relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen. Ett exempel på det senare är VFU-uppgiften i kursen C79U70, Vetenskapliga perspektiv, beskriven i del 1.

Även inom de olika svenskämneskurserna finns inslag som kan kopplas till detta examensmål, även om lärandemålen i kursplanerna ofta relateras till färdighet och förmåga i stället för till kunskap och förståelse. Uppgifterna innefattar aspekter som kräver kunskaper i enlighet med examensmålet, trots att detta inte explicit skrivits fram. Ett exempel på detta är en examination i form av en observationsuppgift som genomförs i den första svenskkursen, CSVE20. Målet för denna uppgift är "med stöd i didaktisk forskning planera, genomföra och i rapportform redovisa en observationsuppgift". Studenterna ges stöd för uppgiften bland annat genom en observationsmall. Uppgiften beskrivs närmare under mål 3. Ytterligare ett exempel på hur ovanstående examensmål i kursplanernas lärandemål relateras till färdighet och förmåga är en intervjustudie om elevers läsvanor som genomförs och redovisas i den andra svenskursen, CSVE30. I den tredje och sista svenskursen, CSVE90, finns följande mål som kan relateras till aktuellt examensmål, även om de inte kopplats till kunskap och förståelse i kursplanen: "Med stöd i

nationella och internationella vetenskapliga artiklar analysera praktisk yrkesutövning” samt ”Kritiskt granska och värdera vetenskapliga artiklar”. I uppgiften kan studenten välja artiklar baserade på såväl kvalitativa som kvantitativa forskningsmetoder. Examinationen sker i små seminariegrupper, där analyserna presenteras och diskuteras.

En förbättringsområde som generellt har identifierats i våra kurser, ämneskurser såväl som UVK-kurser, är att de kvantitativa inslagen varit färre än de kvalitativa. Under hösten 2018 har därför UVK-kursen Vetenskapliga perspektiv (C79U70) reviderats och större utrymme ges nu åt kvantitativ forskning. Denna kurs följs direkt av Examensarbete I, Att utforska svenskämnets didaktik (CSVE75), där studenterna i år för första gången endast använder kvantitativ metod. Kurserna bildar således en tänkt helhet och stärker inslagen av kvantitativa forskningsmetoder i utbildningen. En problematik med att öka inslagen av kvantitativ metod är att ha tillräcklig kompetens inom lärarkåren för att handleda och examinera. Genom att studenterna skriver samtidigt ges dock möjligheter till grupphandledning. Kompetensutveckling gällande kvantitativa forskningsmetoder erbjuds vid olika tillfällen via Sektionen för pedagogisk utveckling och forskning. Det är också aktuellt att rekrytera personal med kompetens inom området.

Av programöversikten (se del 1) framgår att studenterna på ämneslärarutbildningen vid Högskolan i Borås skriver två examensarbeten. I det andra examensarbetet kan studenten välja inriktning. Därigenom ges möjlighet att antingen skriva ytterligare ett arbete inom svenskämnets didaktik eller ett arbete inom engelskämnets didaktik alternativt svenska som andraspråkämnets didaktik. Examensarbete II skrivs enskilt och sist i utbildningen och höga krav på självständighet kan därför ställas. Genom att studenten i Examensarbete I möter kvantitativa forskningsmetoder hoppas vi ha skapat förutsättningar för ett mer självständigt och varierande val av metod än tidigare, då en övervägande majoritet av arbetena skrevs med utgångspunkt i kvalitativ metod. Det är av stor betydelse för studenternas kunskapsutveckling att kunna utgå från olika kvalitativa metoder, men inslagen av kvantitativ metod behöver stärkas och också bli ett naturligt val för studenterna.

Inom övriga lärarutbildningar på högskolan har under det senaste året, efter en internt genomförd granskning av dessa utbildningar, en översyn och revidering genomförts med avseende på examensarbetenas innehåll, nivå och progression. Ämneslärarprogrammet ingick inte i denna granskning men en motsvarande diskussion förs i nuläget även gällande ämneslärarprogrammet och examensarbetena. Kravet på kvantitativ metod i Examensarbete I kan ses som ett första led i ett pågående utvecklingsarbete. Ytterligare ett resultat av denna granskning är att studenterna vägleds att så långt möjligt välja ämnen där handledarkompetens finns. För svenskämnets del innebär detta att Examensarbete I handleds av en lektor disputerad i svenskämnets didaktik, som även är docent i pedagogiskt arbete, samt av en docent med kvantitativ forskningsinriktning. Att på så sätt styra handledarkompetensen ser vi som ett sätt att stärka studenternas möjligheter att uppnå målen i examensordningen. Inför val av ämne i samband med Examensarbete II presenterar aktiva forskare sina forskningsområden, för att inspirera studenterna. Ett fortsatt utvecklingsområde är att i högre grad också knyta studenterna till pågående projekt, exempelvis i de nya forskningsgrupperna som beskrivits i del 1.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

3. Visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik.

I del 1 har beskrivits hur detta examensmål i UVK prövas både inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och inom VFU. Nedan beskrivs hur examensmålet på olika sätt prövas även i svenskкурserna. I svenskкурserna ingår inslag då studenterna tar del av forskningsresultat samt relaterar dessa till sin egen verksamhet, förbereder undervisning under VFU, samt reflekterar över resultat och lärdomar från VFU. Även inslag som inte relateras till VFU kan kopplas till aktuellt examensmål. Som tidigare nämnts ingår såväl ämnesteorin, ämnesdidaktik och oftast också VFU i alla kurser, vilket ger goda möjligheter att knyta samman olika perspektiv på yrkesverksamhet och kunskapsutveckling.

I den första svenskкурsen (CSVE20) ingår som tidigare nämnts en observationsuppgift, som ska utföras under en fältdag på VFU-skolan. I uppgiften används en mall som liksom den artikel av Rönnerman och Olin (2013), som studenterna läser, utgår från teorin om praktikarkitektur. Uppgiften formuleras på följande sätt: "Din uppgift är att i klassrumsmiljö genomföra en mindre (etnografisk) undersökning baserad på observation av undervisningsämnet svenska, förslagsvis under en lektion. Som underlag har du dokumentet *Mall för klassrumsobservationer* [...] Du genomför och redovisar din uppgift enskilt, muntligt såväl som skriftligt. I din skriftliga rapport refererar du till minst en artikel som du hittar i databasen ERIC (via ProQuest) eller på readwritethink.org, och som redogör för en observationsstudie med relation till det du har studerat. Du bör också referera till Hajer och Meestringa (valfri utgåva). Ta gärna hjälp av Rönnerman och Olin (2013) för formuleringar [...]". Denna uppgift redovisas skriftligt i en individuell skriven minirapport samt muntligt under ett seminarium, där även vald artikel presenteras. Exempel på kriterier för G på uppgiften är:

- Uppgiften utgör en *analys* av klassrumsverksamhet med hjälp av begrepp från praktikarkitekturteorin, det vill säga inte bara en löpande beskrivning eller en utvärdering
- Angivna källor (artikel respektive Hajer & Meestringa) fungerar *synliggörande* för observationens resultat

Denna uppgift menar vi är utformad på ett sätt som ger studenterna goda möjligheter att uppnå målen i examensordningen.

I kursen ingår även en examination i form av ett så kallat videopaper, där studenten under sin VFU-period filmas i korta undervisningssekvenser från en svensklektion som studenten leder. I sitt videopaper ska studenten skriftligt reflektera över dessa filmsekvenser och relatera sina reflektioner till kurslitteratur, både om reflektion och om svenskämnet. Uppgiften utgår bland annat från följande lärandemål:

”reflektera över och utvärdera den egna yrkesprogressionen samt kommunicera och dokumentera detta med hjälp av digitala verktyg”. Ett kriterium för G på uppgiften är ” Studenterna uppvisar god förmåga att reflektera över och diskutera det egna yrkesutövandet”.

Ytterligare ett inlag som vi vill betona i relation till examensmålet är den läromedelsanalys som studenterna också gör i termin 2, utgående från lärandemålet ”granska och värdera olika läromedel för svenskämnet och problematisera dessa utifrån ett utbildningssociologiskt och didaktiskt perspektiv”. Vi ser detta inlag i kursen som en styrka, eftersom det förbereder studenterna inför att själva ta ställning till och i sitt kommande yrke välja läromedel, vilket kan ses som en form av utveckling av yrkesverksamheten.

I den andra svenskkursen (CSVE30) genomför studenterna en mindre intervjustudie. Studenterna intervjuar elever om deras läsvanor och resultatet kopplas till forskning om elevers läsning. Intervjuerna förbereds genom en föreläsning och i en workshop då studenterna gemensamt formulerar frågor för olika former av intervjuer. Utifrån resultatet, som presenteras såväl muntligt i seminarieform som i en skriftlig inlämning, ska studenten med utgångspunkt i relevant forskning diskutera hur resultatet kan kopplas till undervisning och didaktisk planering med fokus på läsning. I detta inlag används bland annat en text skriven av Dolokath, Hultgren och Johansson (2017), vilka är verksamma vid Högskolan i Borås. En möjlighet till fortsatt utveckling av uppgiften i samarbete med Bol kan därför finnas.

Även i den sista kursen (CSVE90) ingår uppgifter som kan relateras till aktuellt examensmål. Exempelvis förväntas studenterna kunna ”läsa, sammanställa, tolka och dra slutsatser utifrån vetenskaplig litteratur”. Detta mål provas i den tidigare nämnda lärapporten.

Som framgår av programöversikten (se del 1) skriver studenterna på ämneslärarprogrammet två examensarbeten. Det första skrivs i slutet av termin 7 och det andra i slutet av termin 9. I examensarbetena får studenterna möjlighet att sätta sig in i ett forskningsområde. Studenten förväntas tillämpa den under utbildningen tillägnade förmågan att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat. För det första examensarbetet, som alltså alla studenter skriver i svenskämnets didaktik och som skrivs parvis, är ett exempel på lärandemål av relevans för examensmålet att ”formulera en svenskämnesdidaktisk problemställning utifrån en fördjupad insikt i områdets aktuella forskning och med relevans för svenskämnet för årskurs 7-9”. Kriteriet för betyget G i relation till detta mål lyder: ”Arbetet behandlar en ämnesdidaktisk problemställning av relevans för den aktuella lärar-/undervisningspraktikens behov och problemställningen är ställd i relation till arbetets kunskapsöversikt”. I det andra examensarbetet, som skrivs individuellt, kan studenten som tidigare nämnts välja mellan att skriva sitt arbete inom svenskämnets didaktik, engelskämnets didaktik eller svenska som andraspråksämnets didaktik. Genom att arbetet skrivs individuellt ökar kravet på självständighet ytterligare i förhållande till det första examensarbetet.

Glädjande i relation till examensmålet är de positiva omdömen som studenterna fått efter nyligen avslutad VFU i termin 9. Studenter har exempelvis i organiserad form fått möjlighet att delge kollegor sina kunskaper om Langers begrepp föreställningsvärldar och hur undervisning kan gestaltas i relation till detta begrepp.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

4. *Visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser.*

Det aktuella examensmålet knyter samman inslag gällande såväl ämne som ämnesdidaktik inom den högskoleförlagda utbildningen och VFU, vilket även har beskrivits i del 1. Studentens tillämpningsförmåga i relation till det aktuella examensmålet säkerställs dels genom VFU, dels genom examinationer under den högskoleförlagda utbildningen. Att VFU ingår i och kopplas samman med ämneskurserna, där också ämnesdidaktik och metodik ingår, ger goda möjligheter att säkerställa studentens förmåga i relation till examensmålet. Vi ser det som en styrka i vår utbildning att ämnesdidaktiska uppgifter ofta ingår i undervisningen på högskolan såväl som i olika former av examinationer. Studenten förbereds härigenom successivt och kontinuerligt för den kommande yrkesutövningen och förutsättningarna för förståelse för det nära sambandet mellan ämnesteorin, ämnesdidaktik och metodik kan antas öka. Det ger också som vi ser det en fördjupad möjlighet till metarefleksion, både gällande egen och andras undervisning och i relation till ämnesdidaktisk forskning.

Som tidigare nämnts ingår redan i CUVK10 inslag med relevans för svenskämnet och svenskundervisning. Ett exempel i relation till ovanstående examensmål är lärandemålet för de så kallade Tala-verkstäderna, "läsa högt inför grupp samt muntligt fritt presentera utifrån ett förberett innehåll". I samband med examinerande workshoppar diskuteras olika talauppgifter i relation till undervisning i årskurs 7-9 och ofta också specifikt i relation till svenskämnet. Verkstäderna leds för ämneslärarstudenterna av seminarieledare med bakgrund som ämneslärare. Den del av målet som berör högläsning är väsentlig att diskutera med svensklärarstudenter. En erfarenhet är att studenterna ofta är skeptiska till sådana inslag på högstadiet, vilket diskuteras vidare i svenskkurserna. I en avslutande uppgift i samband med Tala-verkstäderna förväntas studenten "sätta igång en pedagogisk aktivitet exempelvis en samling på förskolan, eller en lektion i skolan". Uppgiften följs av diskussion och reflektion i relation till kurslitteraturen Almström-Persson, Blomström, Vogel & Wirdenäs (2016). *Språk i samspel- retorik för pedagoger.*

Under den VFU som ingår i svenskkursen termin två får studenten besök av lärare från lärosätet. Vid detta tillfälle är studentens undervisning utifrån kursens lärandemål i fokus. I ett trepartssamtal mellan student, VFU-lärare och besökande lärare från högskolan diskuteras bland annat studentens måluppfyllelse. Fram tills nu har detta varit det enda besök som studenten har fått under sin VFU och därigenom också den enda ordinarie möjligheten till trepartssamtal. Eftersom ämneslärarutbildningen är en lång utbildning med tre ingående ämnen genomförs nu ytterligare ett besök. Detta besök sker under termin åtta, där VFU-perioden omfattar totalt fyra veckor och delas mellan engelska och svenska som andraspråk. Studenten befinner sig då i slutskedet av sin utbildning och kan därigenom förväntas ha utvecklat sin

förmåga att tillämpa och också reflektera över didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för yrkesutövningen, även i relation till svenskämnet.

I den första svenskkursen ingår utöver VFU undervisningsinslag och examinationer som kan relateras till aktuellt examensmål. Ett exempel har tidigare nämnts, nämligen salstentamen om svenskämnets didaktik. Ett lärandemål som prövas i denna salstentamen är ”redogöra för samt planera för hur elever kan stödjas i att utveckla en fördjupad läsförmåga”. Salstentamen föregås av undervisning där studenterna i anslutning till föreläsningar ges möjlighet att med stöd i relevant ämnesdidaktisk forskning själva genomföra textsamtal utifrån olika modeller och planera för såväl textsamtal som annan undervisning som kan stödja elevers läsförmåga. Ytterligare exempel är att studenterna i denna kurs i samband med workshoppar får bekanta sig med olika formativa återkopplingstekniker som främjar elevers skrivande. Här används webbsidan *Bedömning för lärande* (Pedagogiskt Centrum i Göteborgsregionen) med korta föreläsningar av Lundahl. Även Gibbons (2013) används i undervisningen. Studenterna får utforma en skrivuppgift för elever där responsgivning är en central del. Utifrån kunskapskraven i Lgr11 samt didaktiska frågor skriver studenterna instruktioner till eleverna och ska då också ha i åtanke hur feedback, till exempel kamratrespons, kan komma in som ett naturligt inslag under elevernas skrivande. Studenterna får i workshop även öva på att bedöma verkliga elevtexter och diskutera olika fokus.

I den tredje terminens svenskkurs ingår en veckas VFU i den första delkursen, *Från runor till rap*. Denna kurs har som tidigare nämnts fokus på litteratur och läsning, varför det är tänkt att studenten under sin VFU ska genomföra undervisning som utgår från läsning och litteratur. I kursen fördjupas kunskaper från termin två, exempelvis gällande textrörlighet. Studenten utvecklar successivt under kursen sin egen förmåga att analysera litteratur och deltar också i litteraturredidaktiska workshoppar, vilka föregåtts av föreläsningar och seminarier och är tänkta att ge stöd och inspiration inför kommande VFU. Exempel på en uppgift är att välja en skönlitterär text för textsamtal och med stöd i bland annat Langers (2017) teori om föreställningsvärldar planera ett samtal. Därefter leder studenten ett textsamtal i en mindre grupp bestående av studiekamrater, samt utvärderar samtalen med stöd i svenskämnesdidaktisk forskning. Efter VFU:n redovisas den genomförda undervisningen i VFU-uppgiften, en didaktisk reflektion, där inlämningen föregås av ett seminarium. Ett av de lärandemål som ligger till grund för VFU-uppgiften är ”planera undervisning kring olika former av skönlitteratur i syfte att bredda alla elevers litterära erfarenheter och öka deras förståelse för människors sätt att leva, tänka och skriva i olika tider och i olika kulturer”. Ett betygskriterium för G på VFU-uppgiften är: ”Studenten beskriver och utvärderar den genomförda undervisningen, med stöd i relevant svenskdidaktisk forskning samt i styrdokument”.

Ännu ett exempel på hur studenten under den tredje terminen erbjuds möjlighet att visa förmågor synliggjorda i det aktuella examensmålet är ett examinerande seminarium ”Textanalys och didaktik” i delkursen *Litteratur för unga*. Mål för examinationen är ”analysera barn- och ungdomslitteratur med hjälp av en grundläggande litteraturvetenskaplig och språkvetenskaplig terminologi” och ”synliggöra och med stöd i didaktisk forskning diskutera hur dagens barn- och ungdomslitteratur kan användas för att bredda elevers litterära erfarenheter, utveckla interkulturell förståelse samt stödja eleverna att utveckla en fördjupad läsförmåga”. Seminariet föregås av undervisning där föreläsningar varvas med workshoppar, i vilka studenterna tillsammans analyserar texter för unga och planerar för olika former av undervisning samt diskuterar sina planeringar med studiekamraterna.

I den sista svenskkursen, som ges på avancerad nivå, fördjupas studenternas ämneskunskaper bland annat genom att de får tillgång till en ny analysapparat med nya teoretiska begrepp. Ett mål som prövas i seminarier i kursen är ”Redogöra för och problematisera relationen mellan olika konstarter och medier utifrån ett didaktiskt perspektiv”. Det andra målet för dessa seminarier lyfter fram förmågan att utifrån olika perspektiv med självständighet och precision analysera olika former av texter. Denna uppgift kan ses som ett exempel på hur vi i våra kurser strävar efter att integrera ämnesteorier och ämnesdidaktik.

Ett annat mål i denna kurs är ”på ett kvalificerat sätt analysera, bedöma och dokumentera elevers utveckling och lärande samt sätta betyg och motivera dessa på ett sätt som överensstämmer med mål och

syfte för verksamheten i grundskolans årskurs 7-9". I examinationsuppgiften, en skriftlig inlämning, ska studenterna individuellt göra en bedömning av en elevprodukt (en samtalsinsats, en text etc) som de får sig tilldelad. I den skriftliga inlämningen ska det bland annat framgå vilken bedömningsform som studenterna skulle välja i sammanhanget och krav ställs på att studenterna argumenterar för densamma. Studenterna ska också ta stöd i vetenskapliga texter. Exempel på kriterier för godkänt betyg på uppgiften är "I texten visas god förståelse för elevprodukters kvalitet" och "I texten argumenteras det väl för vald bedömningsform".

En utmaning är att synliggöra progression, i såväl ämnesteoretiska som ämnesdidaktiska målformuleringar och examinationsuppgifter. Den tredje och sista kursen har nyligen reviderats och just progression var en viktig utgångspunkt för denna revidering.

Sammanfattningsvis menar vi att kombinationen i våra kurser av ämnesteori, ämnesdidaktik inklusive metodik och VFU ger goda möjligheter att säkerställa att examensmålet uppnås.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

5. *Visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.*

I del 1 beskrivs VFU-organisationen vid Högskolan i Borås övergripande. Under utbildningen får studenten, genom de VFU-perioder som ingår i flertalet kurser, möjlighet att allt mer självständigt planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.

Att VFU ingår som en del i flertalet av ämneslärarprogrammets kurser (se programöversikten i del 1), ser vi som positivt och en styrka med programmet. I de fall ingen VFU ingår, finns möjlighet till fältdagar, vilket är en möjlighet som utnyttjas av kurslagen i planeringen av kurserna. Även i kurser med VFU kan fältdagar läggas in, vilket sker i de båda första svenskkurserna. Härigenom finns genom hela utbildningen en möjlighet att ta del av och med ökande självständighet planera, genomföra och utveckla undervisning och pedagogisk verksamhet. Genom de VFU-uppföljningar som ingår efter varje VFU-period och som är en del av examinationen VFU, stärks förmågan att utvärdera undervisning. Den längsta VFU-perioden är fem veckor, vilket möjligen skulle kunna ses som en något kort period. Vi menar dock att fördelarna med att hela tiden ha möjlighet att koppla samman kursernas innehåll och innehåll i VFU överväger och motiverar fler och därigenom kortare VFU-perioder.

Från och med termin två ligger fokus på den kommande rollen som ämneslärare i svenska, engelska och svenska som andraspråk. Det ställs successivt högre krav på studentens förmåga i relation till examensmålet. Progressionen, innebärande en ökande självständighet från studentens sida samt en starkare koppling till (ämnes-)didaktisk forskning, kan åskådliggöras genom nedslag i lärandemål i svenskkurserna. För närvarande ses VFU-målen i kurserna över, efter diskussioner i kurslag och programutvecklingsgrupp. Målen behöver tydligt synliggöra den förväntade progressionen. Eftersom VFU ingår även i övriga kurser behöver en förväntad progression synliggöras i anslutning till VFU i alla programmets kurser.

I termin två (CSVE20) finns två lärandemål kopplade till VFU. Ett av målen är att ”i samråd med VFU-lärare och med stöd i svenskdidaktisk forskning samt utifrån relevanta styrdokument för ämnet svenska, formulera mål, planera, leda, genomföra och dokumentera undervisning med fokus på måluppfyllelse för alla elever i åk 7-9”. Under VFU-perioden i denna kurs genomför studenten undervisning utgående från kursens innehåll och från VFU-skolans planering. Undervisningen dokumenteras genom examinationsuppgiften videopaper, beskriven under mål 3 i denna självvärdering

Det VFU-mål som nämns ovan återkommer i termin 3 (CSVE30) men kompletteras då med ytterligare två mål vilka bidrar till att kraven på självständighet ökar. Examensmålet säkerställs i kursen bland annat genom en examinationsuppgift i delkursen *Litteratur för unga* som tidigare har nämnts under mål 2. För VFU-uppgiften i samma kurs krävs för godkänt betyg bland annat att ”Studenten beskriver och utvärderar den genomförda undervisningen, med stöd i relevant svenskdidaktisk forskning samt i styrdokument”.

I svenskkursen under termin 9 (CSVE90), synliggörs progressionen med avseende på VFU-mål i relation till de båda föregående kurserna exempelvis genom följande lärandemål: ”planera, genomföra och utvärdera undervisning i svenskämnet samt i samband med detta självständigt och med fördjupad förankring i ämnesdidaktisk teori identifiera kritiska punkter kring att skapa förutsättningar för alla elevers lärande i åk 7-9” samt ”utifrån observationer och bedömningar av elevers utveckling och lärande, med stöd i ämnesdidaktisk forskning och utifrån relevanta styrdokument, uppvisa didaktisk medvetenhet om och självständigt planera mål, leda, genomföra, utvärdera och dokumentera undervisning med fokus på måluppfyllelse för alla elever i åk 7-9”.

Studenterna skriver i olika sammanhang, enskilt såväl som i grupp, didaktiska planeringar. Planeringarna som skrivs och diskuteras på högskolan utgör ett stöd inför planering i anslutning till VFU. Studenterna erbjuds stöd i form av olika modeller och genom föreläsningar och diskussioner om didaktiska frågeställningar som man som lärare bör ställa sig i samband med planering av undervisning. Olika former av didaktiska planeringar diskuteras också i examinerande seminarier. Studentens planering utgör även en utgångspunkt för handledande samtal med VFU-handledare och vid trepartssamtal.

Ett av de lokala målen vid Högskolan i Borås är att ”visa förmåga att med utgångspunkt i ett inkluderande synsätt på den pedagogiska verksamheten, arbeta så att alla barn ges möjlighet till full delaktighet och gemensamt ansvarstagande”. Aktuellt examensmål betonar varje elevs lärande och utveckling, vilket är centralt i UVK-kursen *Specialpedagogiska perspektiv* (CUVK44). Även i den första svenskkursen (CSVE20) ingår moment som berör hur specialpedagogiska anpassningar kan göras. Detta examineras genom ett seminarium som föregås av en inlämning i form av ett paper. Studenterna får beskriva hur lärare kan stötta elever genom olika metoder, hjälpmedel, läs- och skrivstöd m.m. vilket kopplas till forskning inom det specialpedagogiska området, exempelvis *Att ha och sakna verktyg: om möjligheter och svårigheter att läsa och skriva* av Wengelin och Nilholm (2013). I VFU-målen för svenskkurserna finns betydelsen av ett inkluderande synsätt formulerat och diskuteras genomgående.

Ett utvecklingsområde och pågående arbete är hur det underlag för bedömning som lämnas av VFU-lärarna ska säkerställa en likvärdig bedömning av studenternas måluppfyllelse under VFU. Efter avslutad VFU lämnas ett bedömningsunderlag av VFU-lärarna men det är kursansvarig som i egenskap av examinator sätter betyg. Bedömningsunderlaget utgår från kursens VFU-mål. En utmaning är att kommunicera såväl förväntningar som innehåll. I samband med de så kallade VFU-dagarna diskuteras

bedömningsunderlagen, men ett problem har varit att relativt få VFU-lärare deltagit i dessa dagar. Det samarbete med Borås stad som beskrivs i del 1 och under Arbetsliv i denna del ingår i ett pågående utvecklingsarbete för att bland annat stärka bedömningarna.

Vi ser sammanfattningsvis genomtänkta VFU-uppgifter, med en tydlig ämnesteoretisk och ämnesdidaktisk koppling till den kurs som studenten läser och där VFU:n ingår, som en viktig del av utbildningen. En synpunkt som ibland har framförts från studenthåll är att VFU-uppgifterna kan bli alltför styrande och i vissa fall kan vara svåra att genomföra. Här ser vi ett problem, som vi försöker åtgärda bland annat genom att uppgifternas innehåll kommuniceras till såväl studenter som VFU-lärare vid kursstart. Studenterna är bärare av informationen till VFU-lärarna, men uppgifterna kommuniceras även i ett VFU-brev, som finns tillgängligt på högskolans hemsida, och i samband med ovan nämnda VFU-dagar.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

6. Enligt UKÄ:s rekommendationer beskriver lärosätet måluppfyllelsen för det utvalda examensmålet i självvärderingens del 1.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Redogör för hur det säkerställs att studenterna uppnår den del av examensordningens mål som gäller jämställdhet, dvs. visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten. Beskriv, analysera och värdera.

Högskolan i Borås har sedan maj 2017 en handlingsplan för jämställdhetsintegrering. Planens syfte är att vara en riktningvisare för verksamheten och arbetet med jämställdhetsintegrering ska bedrivas inom

ramen för ordinarie verksamhetsplanering. Planen beskriver utvecklingsområden, mål och riktlinjer för hur åtgärder ska genomföras i verksamheten. I del 1 har jämställdhetsperspektivet inom ämneslärarprogrammet beskrivits övergripande och även hur jämställdhetsperspektivet behandlas i de olika UVK-kurserna. I denna del behandlas jämställdhetsperspektivet i relation till kurserna inom svenskämnet.

I kursplanerna för svenskämnet formuleras sällan jämställdhetsperspektivet explicit, men det ingår på olika sätt i kurserna. Det kan sägas finnas mer implicit framskrivet i vissa av kursplanernas mål och kan därför också tas upp i examinerande uppgifter. Främst i samband med litteraturkurser ges stora möjligheter till undervisning utifrån ett jämställdhetsperspektiv, till exempel i textsamtal om Adichies *Lila Hibiskus* och Martinsons *Kvinnor och äppelträd* i delkursen *Från runor till rap* i termin tre. I undervisningen i samma kurs problematiseras litteraturhistorieskrivningen utifrån bland annat kategorin kön och utifrån frågeställningen: För vem och vilket samhälle formuleras litteraturhistorieskrivningen? Bilden av Sapfo och Karin Boye i olika litteraturhistoriska handböcker/läromedel diskuteras. I svenskurserna förs kanonkritiska diskussioner, vilket kan kopplas till målen ”analysera skönlitterära texter av olika slag utifrån historiska, ideologiska [...] perspektiv” liksom ”definiera begreppen kanon, klassiker och kulturarv samt problematisera deras roll i dagens svenska skola utifrån såväl ett inkluderande perspektiv som ett hållbarhetsperspektiv” (CSVE30). I diskussioner med studenterna lyfts urval av litteratur med avseende på såväl författare som huvudpersoner och handling. Studenterna ges då också möjlighet att påverka val av litteratur. I delkursen *Litteratur för unga* i termin 3 behandlas och problematiseras pojkboken i relation till målet ”urskilja och kritiskt resonera kring hur barn- och ungdomsboken producerar normer och värden samt problematisera val av litteratur för skolans undervisning utifrån genus, klass, det mångkulturella klassrummet och hållbar utveckling”. Detta är det lärandemål som för svenskämnet tydligast kan sägas belysa jämställdhet.

Tidigare nämnd målformulering om alla elevers lärande i VFU-mål inbjuder till diskussion utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Med utgångspunkt i bland annat detta mål diskuteras med stöd i exempelvis Molloys forskning hur pojkars och flickors läsning kan skilja sig åt och hur lärare aktivt kan arbeta för att stödja såväl pojkar som flickor. Diskussioner om detta förs också i anslutning till den intervju om elevers läsvanor som beskrivits under mål 3.

Examensmålet som berör jämställdhet bearbetas och examineras således i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv i utbildningen, även om det skulle kunna synliggöras mer i kursplanerna för svenskämnet. Vi är medvetna om att ett utvecklingsarbete behövs, såväl på kurs- program- som ledningsnivå för att ytterligare belysa frågan om hur jämställdhetsperspektivet bättre kan integreras i programmet. Ett annat utvecklingsområde är att också öka andelen manliga studenter i utbildningen.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Arbetet med uppföljning, åtgärder och återkoppling följer högskolans riktlinjer och gäller inte specifikt för svenskämnet. Därför överensstämmer nedanstående text delvis med text i del 1.

Vid Högskolan i Borås finns Riktlinjer för löpande utvärdering av kurser och utbildningsprogram (Dnr 589-17), vilka säkrar att kurs- och programutvärderingar följer upp relevanta aspekter och utförs kontinuerligt. Vid lärarutbildningarna finns en nyligen utvecklad rutin för kursvärdering (Dnr 140-18), vilken konkretiserar högskolans riktlinjer. Rutinen ger stöd till kursansvariga och övriga som deltar i processen, genom att beskriva vad som skall utföras och hur. Här finns också en tidtabell för kursvärderingen, arbetsuppgifter för olika roller, samt en beskrivning av vad som ska ingå i den kursrapport som den kursansvariga skriver fram. Studenternas synpunkter, tillsammans med lärolagets erfarenheter av kursen, utgör de huvudsakliga underlagen för analys och framtagande av förslag på utveckling av kursens mål, innehåll, genomförande, litteratur m.m. Även tillgängliggörande av kursrapport och hur resultatet av kursvärderingen ska kommuniceras till studenter regleras i rutinen. I samband med detta finns även en kontrollfunktion så att kursansvariga som behöver en påminnelse om att skicka in kursvärdering får detta. Rutinen, med bilagda frågor, innebär en utveckling av tydlighet på två områden; vilket stöd, t.ex. genom lärare, kurslitteratur, arbetsformer, studenten fått i sitt lärande genom kursen och vad studenten utvecklat genom kursen, t.ex. kritiskt tänkande och vetenskapligt förhållningssätt.

Kursrapporter används i arbetet med att revidera kursplaner och utgör också underlag till programutvärderingar och utvecklingsarbete på programnivå. I akademin rutin för beredning av kursplaner, ingår ett beredningsunderlag, där bakgrund till revidering ska beskrivas och motiveras, exempelvis genom att beskriva hur revideringen beaktat kursrapporten från föregående kursvärdering. En programmatris syftar till att åskådliggöra i vilka kurser olika examensmål examineras och hur lärandemålen formuleras. Genom programmatrisen skapas möjligheter för att vidareutveckla det systematiska kvalitetsarbetet.

Akademien har en nyligen beslutad rutin för programutvärdering (Dnr. 546-18), vilken reglerar genomförande av programutvärderingar utifrån högskolans riktlinjer. Rutinen gäller från och med höstterminen 2018, vilket innebär att samtliga program där en kull avslutar utbildningen under höstterminen 2018 ska utvärderas. Eftersom lärarutbildningarna och förskollärovetenskapen granskas av UKÄ 2018/19 har beslutats att dessa utbildningar under en period undantas från kravet att genomföra programutvärdering. Det bedömdes problematiskt att genomföra programutvärdering under en pågående UKÄ-utvärdering och därtill alltför belastande för programansvariga och studierektorer. Utbildningarna undantas från programutvärdering till och med vårterminen 2019, vilket innebär att den första programutvärderingen enligt den nya rutinen genomförs för studentkullar som avslutar sin utbildning under höstterminen 2019. Under tiden utgör resultatet av UKÄ-utvärderingen tillräckligt underlag för utveckling av programmen. Om det behöver inledas ett omfattande utvecklingsarbete, tar vi i början av hösten 2019 ställning till om egna programutvärderingar utgör en produktiv del av arbetet.

Förbättrings- och utvecklingsförslag diskuteras i huvudsak i kurslagen medan de övergripande programfrågorna ventileras i programutvecklingsgruppen för lärare som arbetar i ämneslärarprogrammet samt på andra möten på sektionen. I programutvecklingsgruppen finns representanter för olika terminer och ämnen för att kunna ha ett helhetsperspektiv på utbildningen. Även lärarutbildningarnas programråd, vilket inrättades 2017, utgör en viktig instans för en dialog om utvecklingsbehov och pågående utvecklingsarbeten i utbildningsprogram. Ytterligare en instans där en dialog förs om utvecklingsbehov är det Vetenskapliga rådet.

Ovanstående beskrivna uppföljningsåtgärder ingår som en del i arbetet med att verka för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid. Som framgår av kvarvarostatistiken har vi, i likhet med andra lärosäten, ett relativt stort antal studieavbrott alternativt studieuppehåll. De tillträdeskrav som gäller för vissa av våra terminer kan ses som ett sätt att medvetandegöra studenterna om vad som krävs. Ett arbete pågår, för att göra kraven tydligare kopplade till de olika kurserna. I nuläget arbetar vi på olika sätt för att ge stöd åt studenter som av olika anledningar inte uppnår de krav som ställs. Exempel på detta

är det centrala studentstöd som finns vid högskolan och som är en del av arbetet med inkludering, breddad rekrytering och breddat deltagande. Studentstöd erbjuder bland annat språkstöd. Även inom sektionen för lärarutbildning erbjuds kontinuerligt olika former av workshoppar gällande exempelvis akademiskt skrivande, till vilka studenterna kan anmäla sig antingen individuellt eller som grupp. Att studenterna redan under termin 1 möter seminarieledare som kan fungera som en form av mentorer, med specifik kännedom om det program som studenterna har valt, kan också bidra till att minska andelen studieavbrott. Den närhet som finns mellan lärare och studenter på Högskolan i Borås möjliggör samtal med studenter som signalerar att de inte kommer att fullfölja studierna och studenterna kan också uppmanas att ta kontakt med såväl studievägledning som programansvarig alternativt studierektor, för att diskutera de fortsatta studierna.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Denna text överensstämmer till stora delar med text i del 1, eftersom arbetet utgår från högskolans riktlinjer. Inledningsvis belyses dock ett studentperspektiv i relation till ämnesstudierna i svenska.

I svenskurserna är studenterna förhållandevis få, vilket kan ses som både positivt och negativt med avseende på studentperspektiv. Å ena sidan skapas en närhet mellan gruppen och undervisande lärare, vilket kan ge ökad möjlighet till dialog och inflytande över undervisning under pågående kurs. Å andra sidan finns en risk för en viss utsatthet i de små grupperna, vilket kan göra att studenter drar sig för att framföra sina åsikter. Vårt huvudsakliga intryck är dock att studenterna uppskattar närheten och den direkta kommunikationen.

Studentens lärande i centrum är ett av de mål som Högskolan i Borås satt upp och som lärarutbildningarna aktivt arbetar för att realisera. Studenterna ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla kurser och utbildning. Studenterna har möjlighet att engagera sig i programråd, utbildningsutskott och andra övergripande organ där studentkåren har formell representation.

Huvuddelen av utvecklingsarbetet ligger på kursnivå där alla studenter har möjlighet att ta en aktiv roll genom kursvärderingar som genomförs i slutet av samtliga kurser. I kurser om mer än 14 hp ska även en mittkursvärdering genomföras. Studenternas kursvärderingar sammanvägs med kurslagets värdering och utmynnar i kursrapporten som tillgängliggörs för studenter. Många kursansvariga upplever en svårighet i att få studenter att fylla i denna kursvärdering. Studenterna känner ofta att de utvärderar för kommande studenter. Mittkursvärderingar, muntliga kursvärderingar och direkta frågor om undervisnings- eller examinationsmoment anses ofta vara mer givande när det gäller konstruktiv kritik från studenterna. Den öppna kommunikationen mellan studentgrupp och kursansvarig för att fånga upp utvecklingsmöjligheter och göra möjliga justeringar under pågående kurs är av stor vikt. I grunden finns en god och nära kontakt med studenter, utvecklingsbenägenhet och lyhördhet för studenternas åsikter. Muntlig kommunikation är dock inte anonym, vilket kursvärderingen är. Ytterligare en utmaning i samband med kursrapporterna är att få studenter att läsa föregående års rapport. Detta brukar enklast lösas med att studenter får den i pappersform i samband med kursplaneringen som alla kurser, utom termin 1, ska ha inplanerade i god tid

före aktuell kursstart. Rapporten går då också igenom. Vid kursplaneringen har studenterna möjlighet att påverka studiegrupper, schemaläggning och till viss del arbetsformer i kursens planeringsskede. Lärarresurs och kursplan är inte möjliga att påverka. Kursplaneringar vid senare terminer brukar vara mer givande, då studenterna har mer erfarenhet av att läsa vid programmet och tydligare kan återge vad de anser ha varit givande upplägg och vad de anser har fungerat sämre för deras eget lärande. Det är dock varierande hur välbesökta dessa kursplaneringar är.

Fortsatt och kontinuerligt arbete behövs för att ge studenterna en än mer aktiv roll i utvecklingsarbetet. Att redan tidigt i utbildningen synliggöra och skapa förståelse för sambanden mellan examensmål, lärandemål och läraaktiviteter i kurser kan skapa förståelse för att det kan finnas möjlighet att påverka exempelvis arbetsformer.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Även gällande denna del är stora delar av texten identisk med text i del 1, eftersom arbetet med samverkan gäller generellt för alla kurser i lärarutbildningarna.

Högskolan i Borås har en tydlig professionsanknytning, med *Vetenskap för profession* som motto, vilket vi anser stämmer väl överens med hur det ser ut på högskolans samtliga lärarutbildningar. Högskolan samverkar på en rad områden med det omgivande samhället och för lärarutbildningarnas professionsanknytning är den samverkan som sker med kringliggande kommuner och fristående enheter kring studenternas VFU en viktig del. Under VFU och i anslutning till VFU ges studenterna goda förutsättningar att reflektera över sambandet mellan teori och praktik vilket är en avgörande förmåga inför det kommande yrkeslivet och de förändringar som studenterna ställs inför i framtiden.

Sektionen för förskolläro- och lärarutbildning har en VFU-organisation som samverkar med samordnare i omgivande kommuner och fristående enheter för att göra så relevanta placeringar som möjligt i relation till studenternas aktuella kursinnehåll. Vår strävan är att tillsammans med våra samarbetspartners kunna möta behovet av kompetenta VFU-lärare (handledare) för att tillräckligt kunna stödja studenterna i deras utveckling mot yrkesverksamma lärare. Vi ser att detta samarbete fungerar väl och att de allra flesta studenter får placeringar där de får tillräcklig stöttning för fortsatt utveckling. I de fall det inte fungerar finns olika typer av åtgärder beroende på vad problemet är. Högskolan erbjuder inom detta områdeHandledningsutbildning om 7,5 hp samt bjuder in alla VFU-lärare till så kallade VFU-dagar då högskolan såväl ger kunskap som tar emot kunskap om och ger förutsättningar för dialog kring kommande VFU-perioder samt aktuellt kursinnehåll och bedömning.

Det finns dock tillfällen där VFU-lärarna inte får den tid för handledning och kompetensutveckling som krävs för att genomföra uppdraget fullt ut, vilket vi ser som ett utvecklingsområde. För att stärka VFU-lärarnas kompetens krävs att samtliga huvudmän avsätter tillräckligt med tid och medel för att stärka VFU-lärarna i deras roll. Inom detta område för högskolan en ständig dialog med de skolhuvudmän som högskolan samarbetar med. Det finns dock just nu en problematik kring en ganska hög omsättning av lärare, vilket försvårar arbetet att kunna placera alla studenter med en VFU-lärare med rätt behörighet och helst med handledningsutbildning.

Som ett led i att stärka VFU-lärarna ytterligare har Sektionen för förskolläraryrket och lärarutbildning under vårterminen 2018 inlett ett närmare samarbete med Borås stad med mål att stärka samarbetet för att än bättre kunna möta studenternas behov. En arbetsgrupp har tagit fram förslag på åtgärder för att VFU bättre ska förena teori och praktik och för hur studenterna ska få möta en likvärdig VFU. Förslagen handlar företrädesvis om hur kunskaperna om VFU kan stärkas på skolor bland rektorer och VFU-lärare samt om hur förutsättningar för kommunikation mellan högskolan och Borås stad kan förbättras. Resultatet av detta samarbete bör kunna användas även av högskolans övriga samarbetspartners.

Ett annat område som stärker studenternas beredskap inför det kommande yrkeslivet och de förändringar de kommer att ställas inför är den mentorsverksamhet som bedrivs på Sektionen för lärarutbildningen. Mentorsverksamheten innebär en form av kollegialt lärande, där teoretiska resonemang förenas med samtal om praktiskt handlande. Under de tre sista terminerna av utbildningen träffar studenterna i sina studiegrupper en verksam lärare som är samtalsledare för gruppen. Vid dessa träffar diskuteras studenternas frågor kring professionen och tack vare närvaron av en yrkesverksam lärare blir kopplingen till fältet omedelbar.

Övrig samverkan med det omgivande samhället sker via olika studiebesök och via samverkan med exempelvis bibliotek och skolor. Här kännetecknas samverkan av att den oftast är personbunden vilket även gäller när och vilka yrkesverksamma lärare som anlitas i undervisningen. Ett sätt att ytterligare stärka kopplingen till professionen prövas för närvarande av en adjunkt i svenska med en hög andel undervisning i ämneslärarprogrammet. Delar av den kompetensutvecklingstid, som all undervisande personal har, används till att samarbeta med en lärare i svenska på en högstadieskola och periodvis aktivt delta i planering och genomförande av undervisning. Erfarenheter från detta arbete tas tillvara i undervisningsinslag för studenterna och förhoppningen är också att högstadieläraren ska gästföreläsa i programmet. En styrka med denna typ av samarbete är att studenterna upplever lärare från verksamheten som relevanta. Svagheter är att momenten är personbundna och beroende av kursansvarigas och undervisande lärares kontaktnät. Här finns en utvecklingspunkt då personbundna inslag lätt försvinner vid exempelvis pensionsavgångar. Utveckling pågår, i samband med tjänstefördelning i kurser, genom att dokumentera gästlärares inslag synligt för hela kurslaget.

Studenterna har möjlighet att göra del av sin utbildning i termin 4 utomlands. Samarbetspartners finns i Portugal, Spanien, Storbritannien, Danmark, Brasilien, Kina och Norge. Även i samband med examensarbete finns möjlighet till Minor Field Studies utomlands. Möjlighet finns också att ta emot inresande studenter, vilka deltar i kursen Engelska med didaktisk inriktning I. Här är utmaningen att öka rörligheten vilket högskolans International Office arbetar för.

Sammantaget anser vi att goda förutsättningar skapas för studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Detta sker genom den undervisning och utbildning som sker på högskolan tillsammans med en väl utvecklad samverkan med kringliggande kommuner, fristående enheter och det övriga omgivande samhället.